

Резултати Истраживања

о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„Др Милан Јовановић Батут”

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Резултати Истраживања
о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму
– VII истраживање –

Београд, децембар 2016.

**Резултати Истраживања о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму**

Издавач:

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Главни и одговорни уредник:

Верица Јовановић

в. д. директора Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Уредници:

Биљана Килибарда, Канцеларија за превенцију пушења

Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Надежда Николић, Канцеларија за превенцију пушења

Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Аутори:

Биљана Килибарда

Надежда Николић

Лектор:

Тамара Груден

Дизајн и припрема за штампу:

Милица Салашки

Штампа:

Службени гласник

Тираж:

300

ISBN 978-86-7358-073-9

Садржај

Предговор	4
1. Увод	5
2. Метод истраживања и структура узорка	7
3. Резултати истраживања	8
3.1. Заступљеност пушења према социодемографским карактеристикама	8
3.2. Изложеност дуванском диму	14
3.3. Ставови становништва у вези са пушењем и забраном пушења	16
3.4. Коришћење и ставови о електронским цигаретама	19
4. Закључак	22
Списак табела и графикона	24
Референце	26

Предговор

Употреба дувана је водећи превентабилни фактор ризика за бројне хроничне незаразне болести, укључујући и малигне болести. Тренутно у свету пуши више од једне петине становништва (21%) светске популације, а посматрано према регионима Светске здравствене организације (СЗО), учесталост пушења је највиша у европском региону СЗО где 28% становништва пуши (WHO, 2015). Скоро 80% од тренутно постојећих милијарду пушача живи у земљама са ниским и средњим приходом (WHO, 2016).

Од 1980. године на глобалном нивоу се бележи пад процента пушача оба пола, али услед раста броја становника, укупан број пушача је значајно порастао. Дуван је озбиљна претња по здравље популације и стога је неопходно интензивирање напора на смањењу његове употребе (Ng et al, 2014).

Као одговор на глобализацију епидемије употребе дувана, СЗО је донела Оквирну конвенцију о контроли дувана (WHO, 2003) која има обавезујући карактер за земље потписнице којих тренутно има 180. Србија је ову конвенцију ратификовала 2006. године.

Једна од мера контроле дувана предвиђена Оквирном конвенцијом о контроли дувана је заштита становништва од изложености дуванском диму усвајањем и применом закона.

Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму је у Србији на снази од 2010. године (Службени гласник РС, 2010).

Канцеларија за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ од 2010. године редовно спроводи истраживања како би се пратили ефекти примене овог закона, као и ставови становништва у вези са његовом применом али и другим аспектима у вези са пушењем као што је употреба електронске цигарете.

У овој публикацији представљени су основни резултати седмог истраживања који могу да представљају корисне смернице у планирању и имплементацији активности које имају за циљ смањење пушења и изложености дуванском диму.

Аутори

1. Увод

Употреба дувана је повезана са близу шест милиона смртних случајева широм света, укључујући 600.000 смртних случајева повезаних са изложеношћу дуванском диму (Öberg, *at al*, 2010). Употреба дувана је водећи превентабилни фактор ризика и једина легална супстанца која доводи до смрти својих корисника када се користи на начин на који превиђа произвођач. Не постоји безбедан ниво излагања дуванском диму. Дувански дим из окружења повезан је са оболевањем од малигних болести, са болестима срца и крвних судова и дисајних путева. Излагање дуванском диму има штетне последице по здравље беба и деце (U.S. Department of Health and Human Services, 2014).

Само у ЕУ сваке године 650.000 становника умре због болести повезаних са пушењем, а још 13 милиона становника је болесно од озбиљних, хроничних болести које су повезане са употребом дувана. Контрола дувана је управо због тога један од јавноздравствених приоритета у ЕУ још од 1987. године, а спроведене мере су значајно допринеле смањењу учесталости пушења (European Commission, 2012). У 2015. години у Европској унији пушило је 26% становника, што је смањење у поређењу са 2012. годином када је проценат пушача у одраслој популацији ЕУ износио 28% (European Union, 2015).

Учесталост пушења у Србији је изнад европског просека и у 2013. години је износила 34,7% у популацији старијој од 15 година. Већи проценат мушкараца пуши (37,9%) у поређењу са женама (31,6%) (Институт за јавно здравље Србије, 2014). Глобално истраживање употребе дувана код младих (GYTS) у Србији спроведено 2013. године, показало је да бар један од 10 ученика пуши цигарете (13%), девојчице (13,3%) чешће него дечаци (12,7%), што значи да у Србији млади оба пола у истој мери започињу са пушењем (Крстев, 2014).

У Србији је, поред високе учесталости пушења међу становништвом, висока и изложеност дуванском диму. Резултати Истраживања здравља становништва 2013. године показују да је више од половине становништва (54,4%) старијег од 15 година изложено дуванском диму у затвореном простору и да је скоро исто толико (47,1%) непушача забринуто због штетних последица дуванског дима по сопствено здравље (Институт за јавно здравље Србије 2014). Подаци из истраживања GYTS из 2013. године показују да је 63,4% ученика старости 13–15 година изложено дуванском диму у својим домовима и 60,9% у затвореним просторима (Крстев, 2014). Овако високој изложености дуванском диму, а посебно на местима на којима није забрањено тј. законски регулисано пушење, свакако доприноси и висока

толерантност друштва према употреби дувана.

Једна од мера која је предвиђена Оквирном конвенцијом о контроли дувана, као и основним пакетом мера контроле дувана Светске здравствене организације је заштита становништва од изложености дуванском диму кроз законску регулативу. Студије су показале да закони којима се забрањује пушење у затвореним просторима као што су ресторани и барови могу побољшати здравље запослених у тим просторима и здравље опште популације. Неки од позитивних исхода као што су смањење броја примљених у болнице услед срчаног удара уочени су након примене закона у неким земљама. Окружење без дуванског дима има позитиван утицај на смањење започињања пушења и олакшава пушачима да престану да пуше (*World Health Organization, 2007; Farkas, Gilpin and White, 2000*). Свеобухватни програми контроле дувана могу утицати на норме пушача и непушача у вези са местима на којима пушење треба да буде забрањено (*Gilpin and Pierce, 2004*). Забрана пушења на радним местима помаже запосленима да престану да пуше (*Bauer et al, 2005*).

Закони којима се штите грађани од изложености дуванском диму и који штите здравље непушача су популарни, немају негативан утицај на пословања и охрабрују пушаче да престану да пуше. Непушачи посебно подржавају законску забрану пушења (*Thyrian, et al, 2010*) која, између осталог, има позитиван утицај на денормализацију пушења при чему окружење без дуванског дима постаје преовладавајућа социјална норма (*Kagan and Skolnick, 1993; Malone, et al, 2012*). За заштиту становништва од дуванског дима неопходна је обавезујућа регулатива, а не она која је заснована на добровољности. У Србији Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму (Службени гласник РС, 2010) забрањује пушење на радним и јавним местима и у јавном превозу, док је у појединим угоститељским објектима (у зависности од површине) пушење и даље дозвољено. У Закону је превиђен изузетак за цели угоститељски сектор који омогућава пушење у одређеним угоститељским објектима, па тако у угоститељским објектима површине до 80 m² пушење може а не мора бити дозвољено, а одговорно лице за угоститељски објекат површине веће од 80 m² мора да обезбеди део у којем пушење није дозвољено. Истраживања о ставовима становништва у вези са применом Закона о заштити становништва су у организацији Канцеларије за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије рађена редовно, од усвајања овог закона 2010. године. Резултати ових истраживања указују на то да већина становништва подржава примену Закона о заштити становништва о изложености дуванском диму, као и забрану пушења у угоститељским објектима (Килибарда и Николић, 2015).

2. Метод истраживања и структура узорка

Ово истраживање је спроведено на репрезентативном узорку пунолетних грађана Србије. Подаци су прикупљени интервјуисањем лицем у лице уз помоћ посебно дизајнираног упитника. Истраживањем је обухваћен узорак становништва на целокупној територији Србије без Косова и Метохије, како они који живе у градовима тако и становништво сеоских насеља, са испитаницима оба пола, различите старосне доби и образовног и материјалног статуса, са циљем да структура узорка верно одражава структуру популације. Резултати истраживања стога одражавају ставове и заступљеност и обрасце употребе дувана и електронских цигарета „становника Србије”, а не „испитаника/ца”. Основне карактеристике узорка, односно социодемографске карактеристике испитаника приказане су у табели 1.

Табела 1. Основне социодемографске карактеристике испитаника

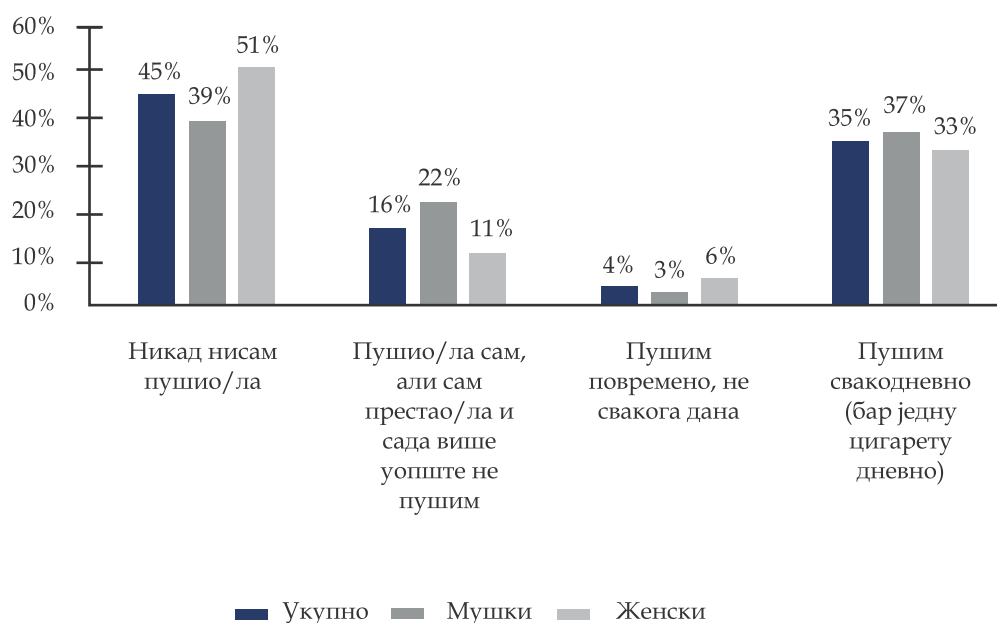
Варијабла	Категорија	Процент
Пол	Мушки	48%
	Женски	52%
Старост	18-29	18%
	30-44	25%
	45-60	27%
	60+	30%
Образовање	Основно и ниже	30%
	Средње	52%
	Више и високо	18%
Регион	Београд	23%
	Централна Србија	50%
	Војводина	27%
Тип насеља	Градска насеља	59%
	Ванградска насеља	41%

3. Резултати истраживања

3.1. Заступљеност пушења према социодемографским карактеристикама

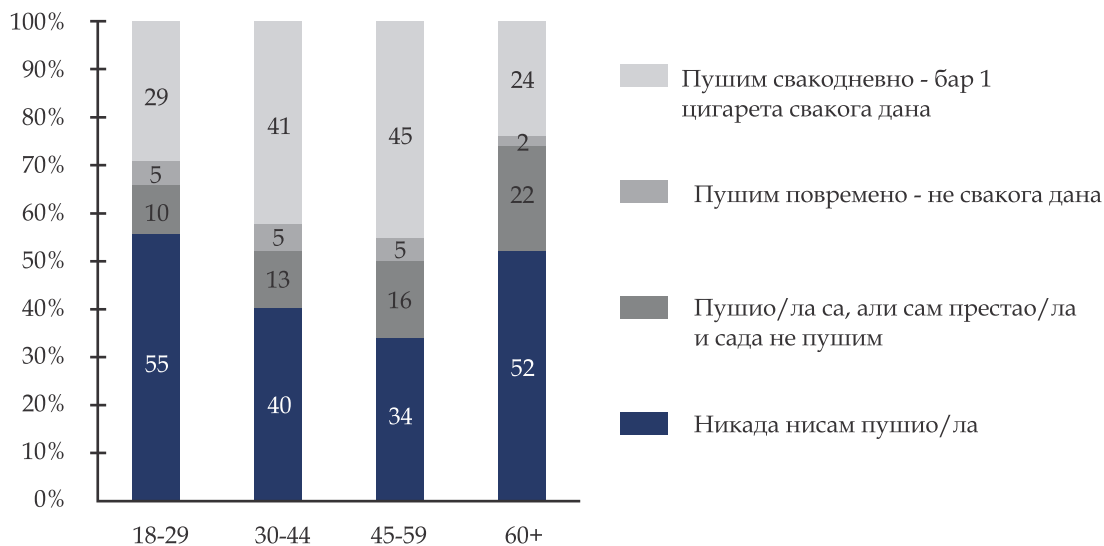
Резултати овог истраживања показују да више од трећине (35%) грађана Србије старости 18–64 године пуши свакодневно, барем једну цигарету сваког дана, док знатно мањи број (4%) изјављује да пуши повремено. Сваки четврти непушач је некада пушио па престао (16% становника). Жене знатно чешће него мушкарци изјављују да никада нису конзумирале цигарете (графикон 1).

Графикон 1. Пушачке навике, укупно и према полу (%), Србија 2015.

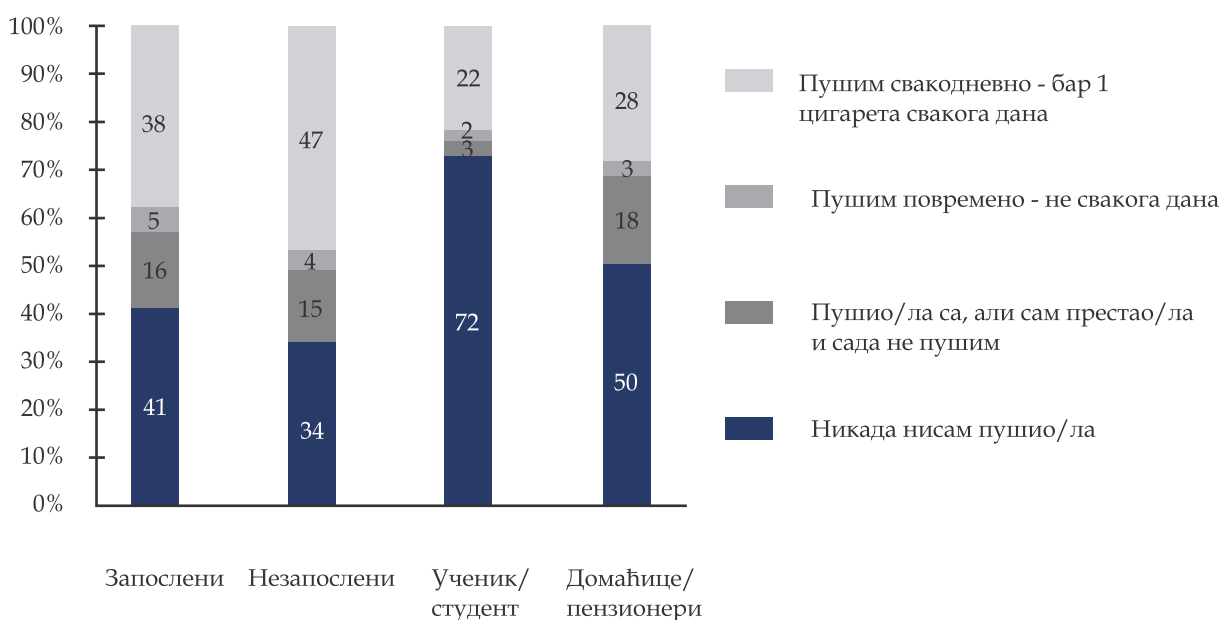
Највећи проценат пушача је у старосној групи 45–59 година, док бивших пушача очекивано има највише међу становништвом старијим од 60 година (графикон 2).

Графикон 2. Пушачке навике, према старосним групама (%), Србија 2015.

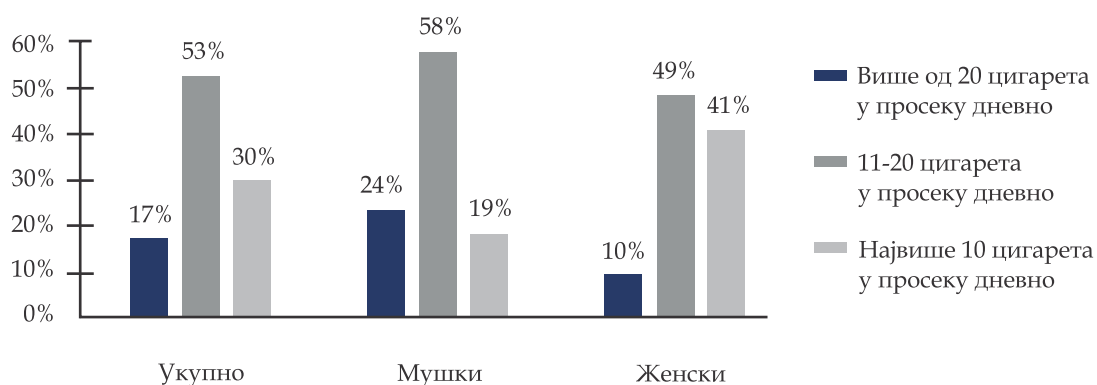
Разлике у пушачким навикама постоје и у односу на запослење. Највећи број свакодневних пушача је у категорији незапослених (графикон 3).

Графикон 3. Категорије грађана у односу на пушачке навике, према статусу запослења, Србија 2015.

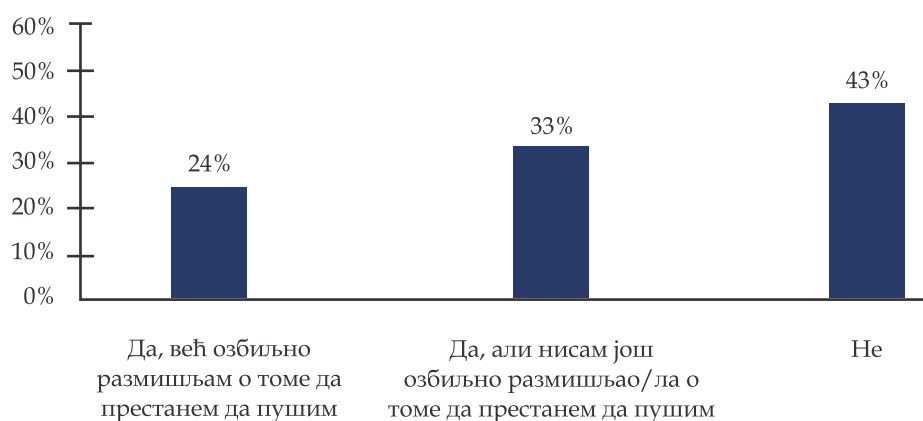
Највећи удео повремених и свакодневних пушача у току просечног дана када пуши, попуши између 11 и 20 цигарета. Око четвртине мушкараца пушача (24%) пуши више од кутије цигарета дневно, док то чини свака десета жена (10%). С друге стране, знатно је више жена пушача (41%) него мушкараца (19%), које пуше до 10 цигарета дневно (графикон 4).

Графикон 4. Просечан број попушених цигарета по дану међу свакодневним и повременим пушачима, укупно према полу, Србија 2015.

Велики проценат пушача још увек не размишља о томе да престане да пуши, али охрабрује то што је скоро четвртина пушача озбиљно решена да престане да пуши (графикон 5).

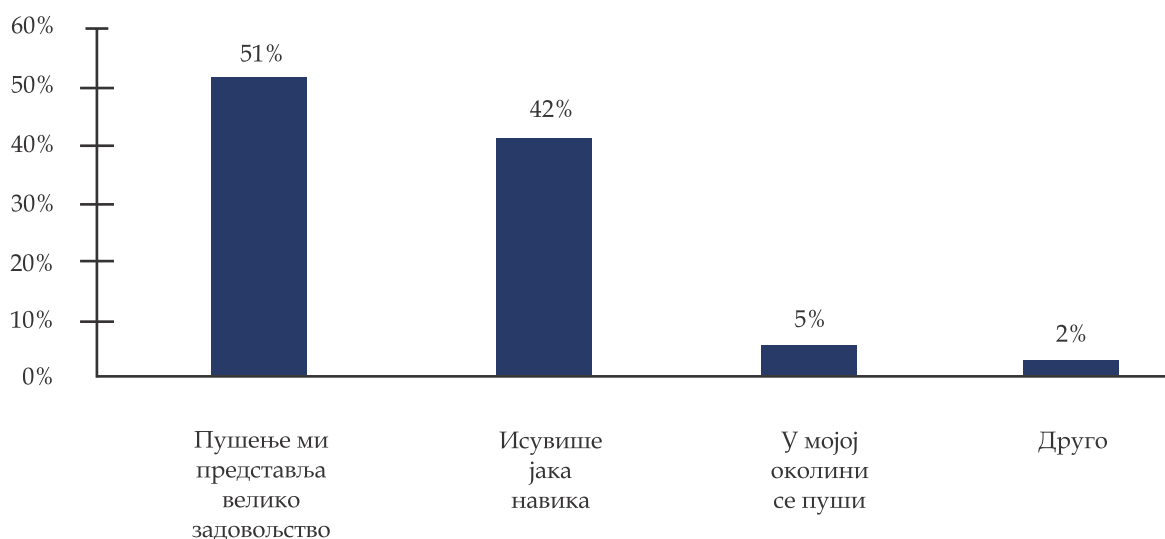
Графикон 5. Одговори пушача на питање „Да ли имате жељу да престанете да пушите?“, укупно и према полу, Србија 2015.

Исувише јака навика пушења спречава већину пушача (85%) да престане са пушењем у случају да то желе, а 15% изјављује да је утицај околине разлог који их спречава да оставе пушење.

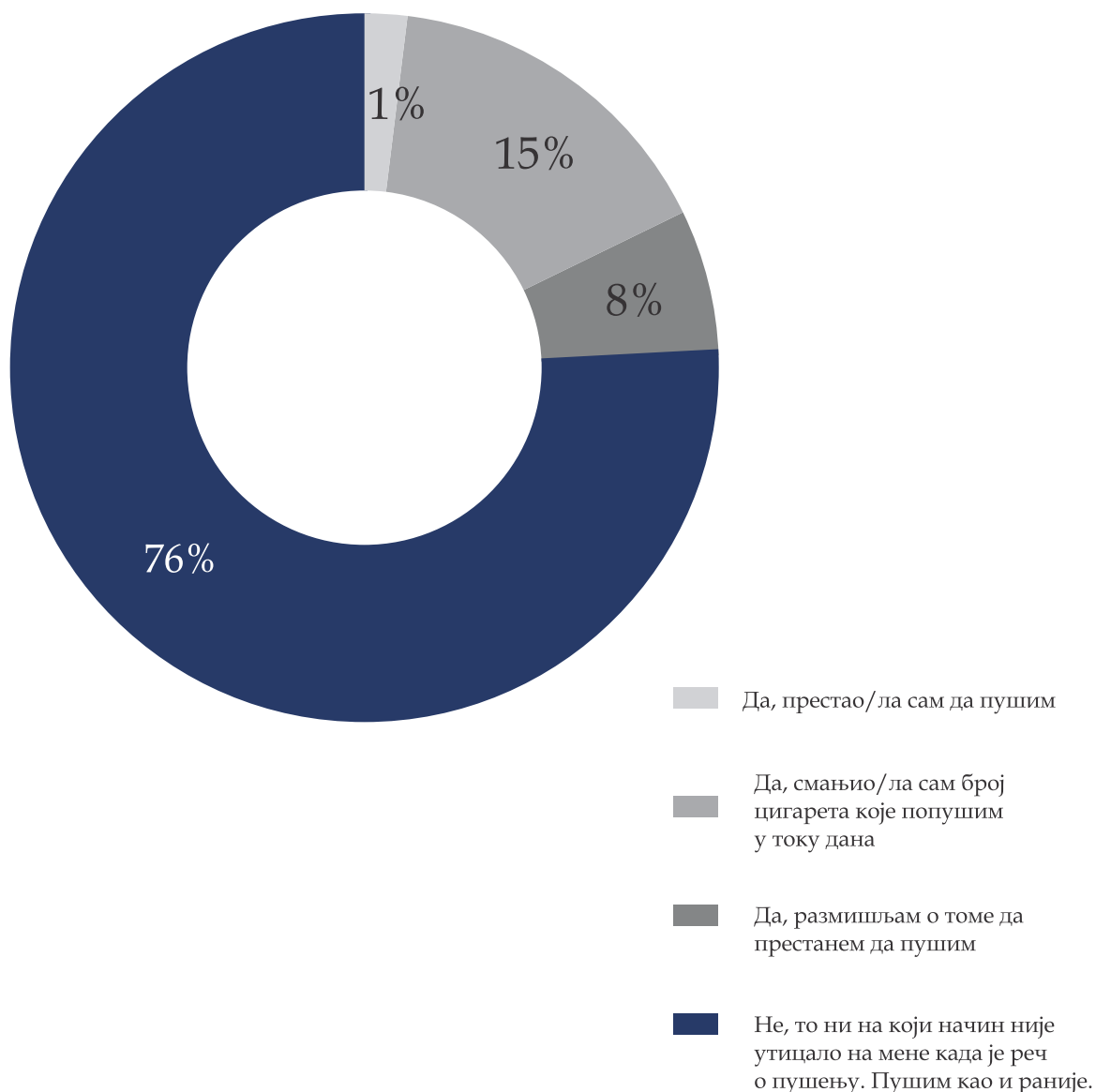
Пушачи који не желе да престану да пуше, као разлог за одсуство мотивације за престанак пушења најчешће истичу задовољство које им пушење причињава (51%), а у малом броју случајева (5%) се наводи утицај околине (графикон 6).

Графикон 6. Разлози због којих пушачи не желе да престану да пуше, Србија 2015.

Иако је главни циљ примене Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму да се смањи пасивно пушење, овај Закон имао је позитиван утицај и на одређени проценат пушача који су или смањили број цигарета које попуше или су у мањем проценту чак и престали да пуше (графикон 7).

Графикон 7. Одговори пушача на питање: „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима предвиђено Законом на неки начин утицало на ваше пушачке навике?“, Србија 2015.

Фактори који су највећем проценту наведени као значајни приликом избора цигарета од стране пушача су укус дувана (85%) и цена (75%) (графикон 8).

Графикон 8. Одговори пушача на питање „Шта је за Вас значајно приликом
избора цигарета?“, Србија 2015.

Пресудан фактор приликом избора цигарета за највећи проценат пушача је цена (графикон 9).

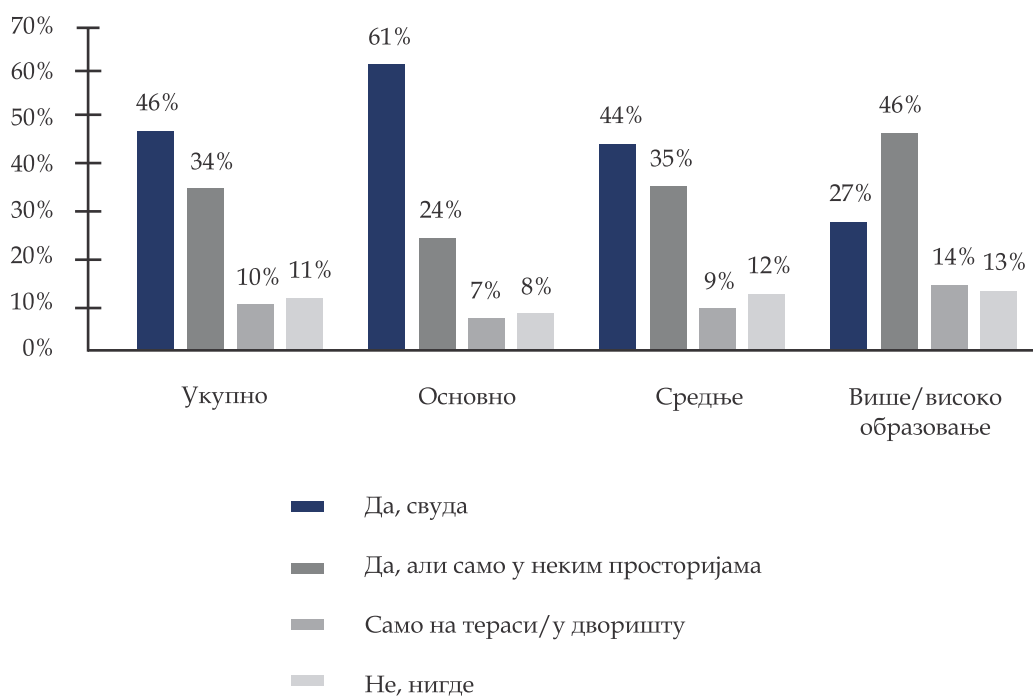
Графикон 9. Одговори пушача на питање „Шта је за Вас пресудно приликом
избора цигарета?“, Србија 2015.

3.2. Изложеност дуванском диму

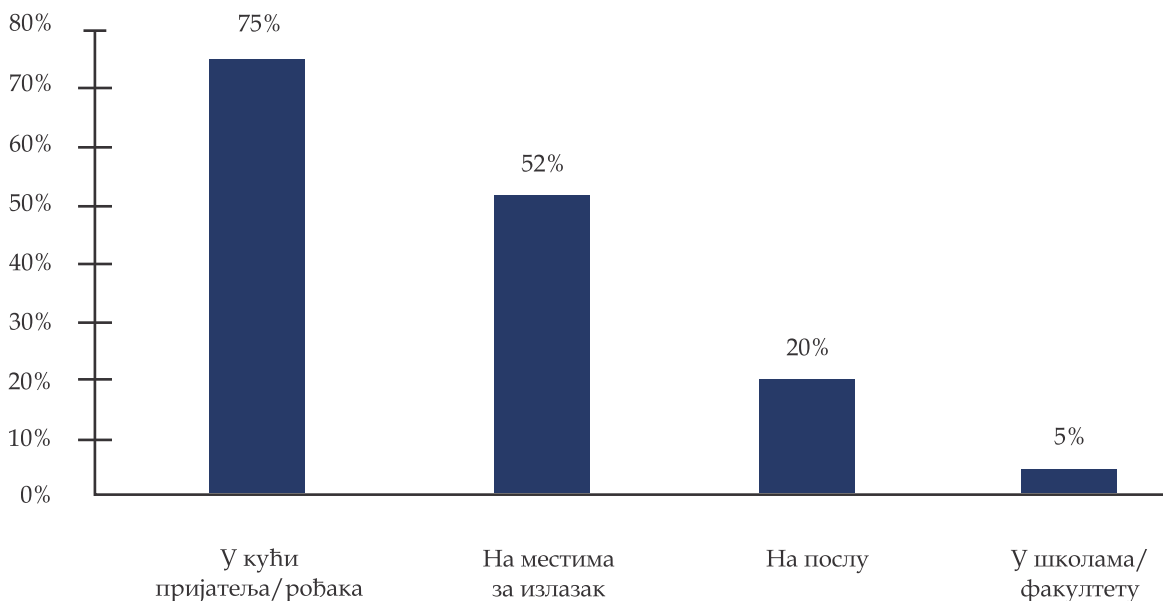
Пушење је дозвољено у свим просторијама у скоро половини домаћинстава у Србији (46%), а тек у сваком десетом домаћинству пушење је дозвољено само на тераси/дворишту (10%). Толерантност према дуванском диму се разликује у зависности од нивоа образовања испитаника, те тако у свега нешто преко четвртине домаћинстава високообразованих пушење је дозвољено свуда (27%) (графикон 10).

Графикон 10. Одговори на питање „Да ли је у вашем домаћинству дозвољено пушење?“, укупно и у односу на образовање, Србија 2015.

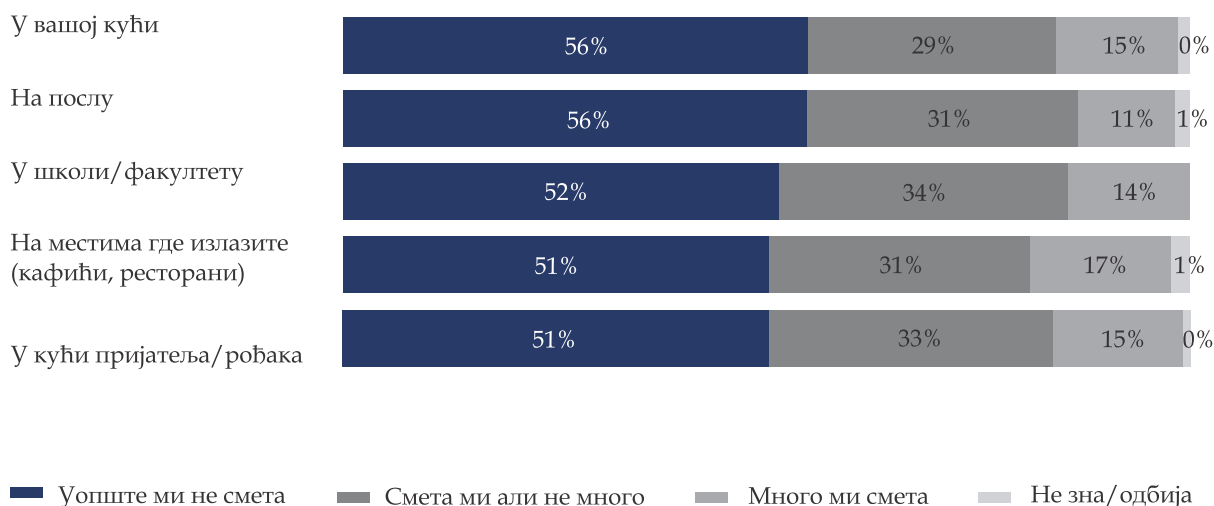
Више од две трећине пунолетних грађана Србије, пушача и непушача, изложено је дуванском диму у својој кући (65%), а сваки пети грађанин изјављује да је изложен дуванском диму и на послу упркос забрани пушења на радном месту (графикон 11).

Графикон 11. Процент становништва који је изложен дуванском диму, према месту на којем је изложен, Србија 2015.

Скоро сваком другом становнику изложеност дуванском диму смета независно од места на којем су изложени (графикон 12).

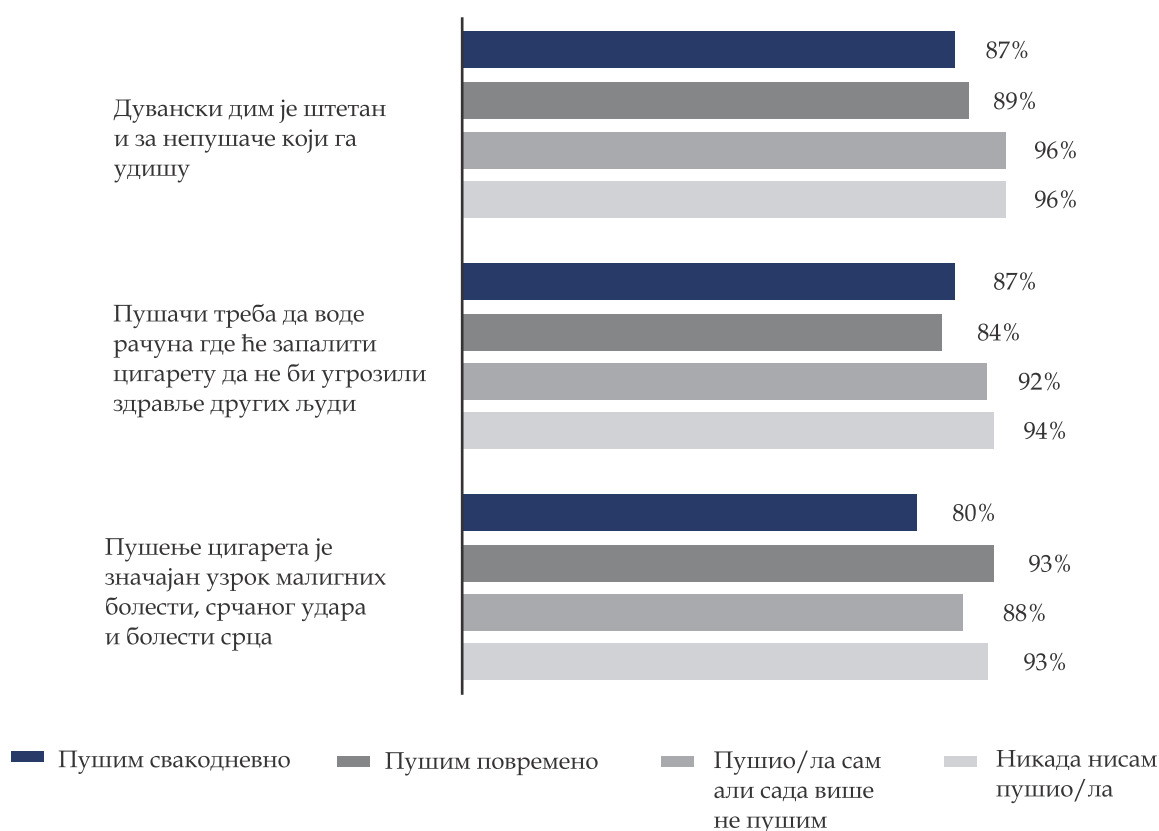
Графикон 12. Степен у којем изложеност дуванском диму смета становницима који су били изложени дуванском диму на наведеним местима, Србија 2015.

3.3. Ставови становништва у вези са пушењем и забраном пушења

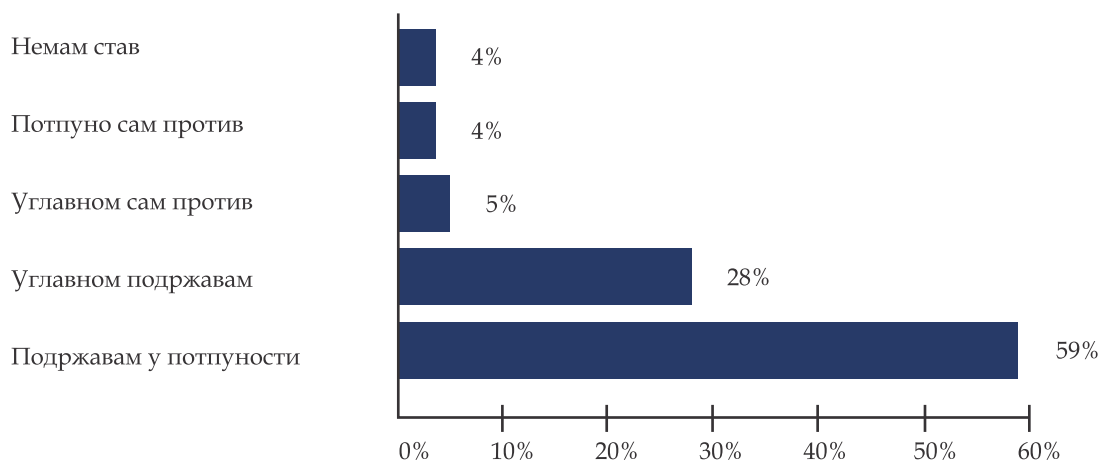
Велика већина становника је свесна да су пушење и дувански дим штетни по здравље. Ставови становника се разликују према пушачком статусу, а свакодневни пушачи су у мањем проценту свесни штетности пушења и изложености дуванском диму (графикон 13).

Графикон 13. Процент становника који се углавном или у потпуности слажу са наведеним тврдњама према пушачком статусу, Србија 2015.

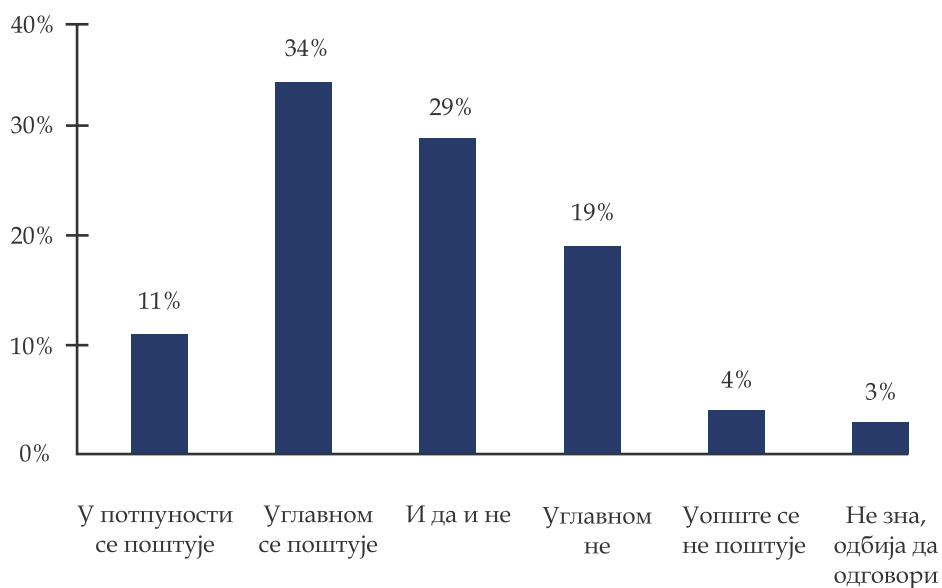
Већина становништва Србије (86%) подржава примену важећег Закона о изложености становништва дуванском диму (графикон 14).

Графикон 14. Одговори становника на питање „Да ли ви подржавате примену важећег Закона о изложености становништва дуванском диму?“, Србија 2015.

Само 11% становништва сматра да се овај Закон у потпуности поштује (графикон 15).

Графикон 15. Одговори становника на питање у којој мери се, према њиховом мишљењу, поштује Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму, Србија 2015.

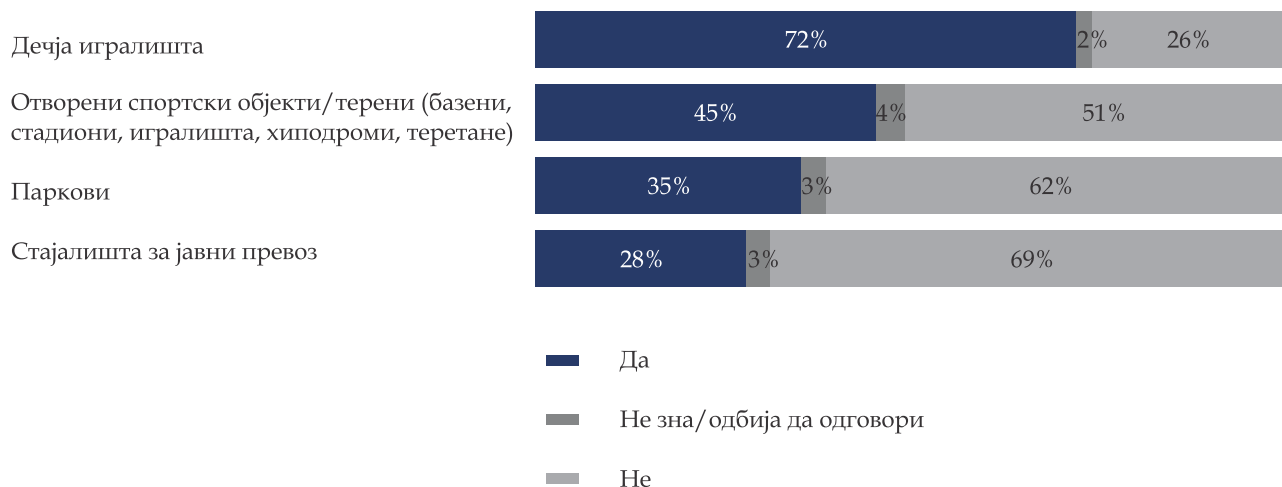
Више од трећине становника Србије мисли да би требало у потпуности забранити пушење или оставити могућност пушења у физички одвојеној просторији у угоститељским објектима, а најтолерантнији су према пушењу у ноћним баровима (графикон 16).

Графикон 16. Одговори становника на питање да ли би на следећим местима требало забранити пушење у потпуности, дозволити пушење само у појединим деловима или дозволити пушење у целом објекту – простору, Србија 2015.

Када је реч о отвореном простору највећи удео, више од трећине (72%), залаже се за забрану пушења на дечјим игралиштима. Половина грађана (51%) не слаже се са мишљењем да би пушење требало забранити у отвореним спортским објектима/теренима, а око две трећине у парковима или стајалиштима за јавни превоз (графикон 17).

Графикон 17. Одговори становника Србије на питање да ли би на наведеним местима забранили пушење, Србија 2015.

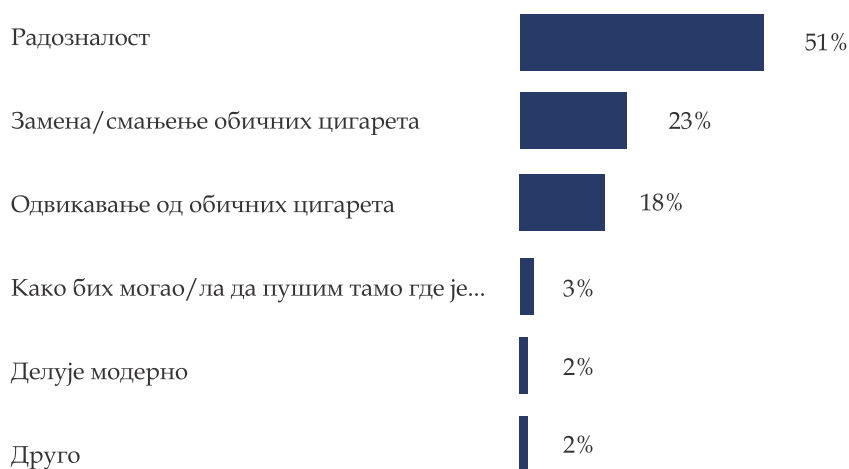
3.4. Коришћење и ставови о електронским цигаретама

Сваки десети становник Србије (11%) је пробао електронску цигарету током живота (графикон 18). Они који су их пробали, најчешће су то учинили из радозналости (51%), али и користећи електронску цигарету као замену за смањење (23%) или одвикавање од цигарета (18%) (графикон 18 и графикон 19).

Графикон 18. Коришћење електронских цигарета, Србија 2015.

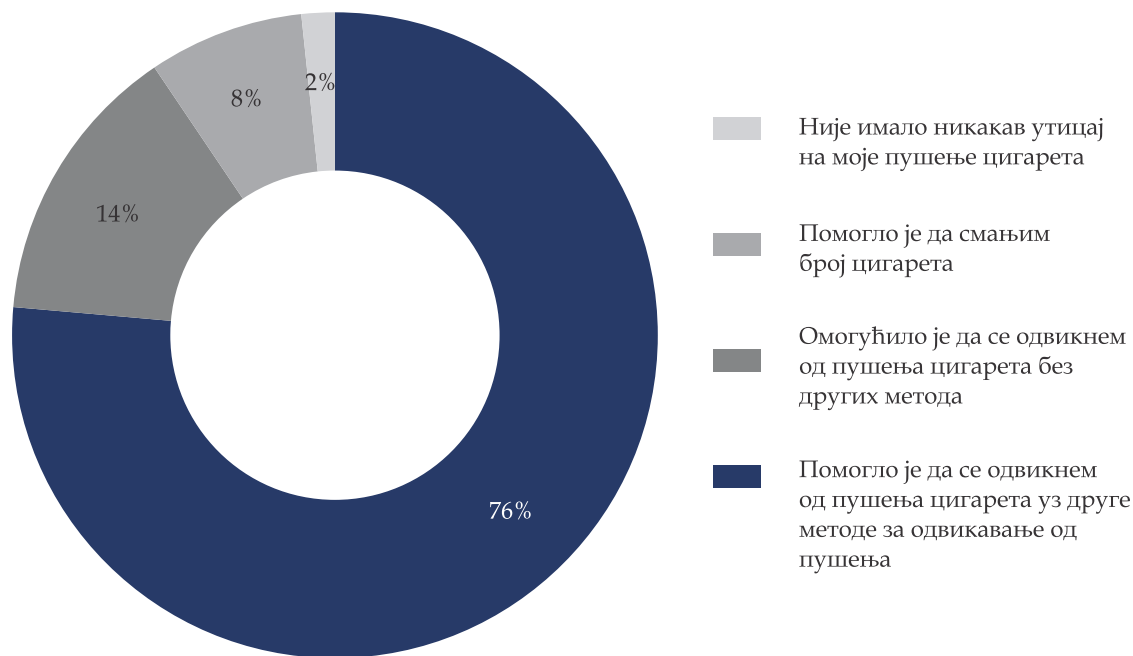

Графикон 19. Одговори становника Србије који су пробали електронску цигарету на питање „Који је пресудан разлог због којег сте пробали електронску цигарету?“, Србија 2015.

Коришћење електронских цигарета код највећег удела пушача и бивших пушача (76%) није имало никаквог утицаја на пушење цигарета. Сваки седми грађанин (14%) који је пробао електронску цигарету изјављује да су му електронске цигарете помогле да смањи број „обичних“ цигарета, а 10% грађана потврђује да су им електронске цигарете омогућиле да се одвикну од пушења „обичних“ цигарета (графикон 20).

Графикон 20. Одговори оних који су пробали електронску цигарету на питање на који начин је употреба електронских цигарета утицала на пушачки статус, Србија 2015.

Резултати истраживања су показали и да више од две трећине пунолетних грађана (67%) дели мишљење да су електронске цигарете штетне по здравље људи, а 33% становника сматра да електронске цигарете могу помоћи у одвикавању од пушења. Већи проценат грађана Србије (63%) сматра да би употребу електронских цигарета које садрже никотин требало регулисати на исти начин као и употребу других дуванских производа.

4. Закључак

У Србији нешто преко трећине (35%) пунолетних грађана пуши свакодневно барем једну цигарету. Поређењем са резултатима претходних истраживања, може се констатовати да се висока заступљеност пушења у популацији одржава од 2006. године.

- Пушачи наводе да је задовољство које причињава пушење најјачи мотив да се не жели престанак пушења, затим следи јака навика, али одређени број пушача као разлог наводи и утицај околине што, поред осталог, указује на то да је пушење друштвено прихватљиво понашање.
- Међу свакодневним пушачима највећи проценат (47%) чине незапослене особе, а најмањи (22%) ученици и студенти. Највећи проценат повремених и свакодневних пушача попуши у току дана 11 до 20 цигарета. При томе је више мушкараца који пуше више од кутије цигарете дневно у односу на жене, а више је жена пушача које пуше до 10 цигарета дневно у односу на мушкарце.
- У Србији нешто више од половине (57%) свакодневних пушача размишља о престанку пушења, а око четвртине је озбиљна у тој намери. У поређењу са ранијим истраживањима ово је повољан тренд јер се примећује да се повећава број оних пушача који озбиљно размишљају да престану да пуше (са 16% на 24%), а уједно се смањује број оних који одбијају да престану да пуше.
- Резултати указују да је неопходно јачати доступност и приступачност интервенција за одвикавање од пушења.
- Код сваког четвртог пушача је ограничење могућности пушења на јавним местима предвиђено Законом утицало на њихове пушачке навике. Ово потврђују резултати бројних истраживања који показују да поред свог примарног циља да се заштити становништво од дуванског дима, законска регулатива има ефекат и на смањење броја пушача.
- Најзначајнији фактори приликом избора цигарета су најпре укус дувана и цена, а пресудан фактор је цена, што намеће потребу за даљим повећањем цена и спада у пакет мера за контролу дувана који је препоручен од стране Светске здравствене организације.
- Око половине пунолетних грађана Србије наводи да им дувански дим којем су изложени на различитим местима смета и то независно од локације, а сваки десети грађанин наводи да им дувански дим смета у великој мери.
- Пушење је дозвољено у скоро половини домаћинстава (46%), а само у 11% домаћинства нема пушења ни на терасама или дворишту. Са нивоом образовања расте и удео грађана који не допуштају пушење у свим простори-

јама у домаћинству. Највећи проценат пунолетних грађана (75%) је изложен дуванском диму у кући пријатеља/рођака, две трећине је изложено дуванском диму у својој кући, око половине на местима за излазак (кафићи, ресторани и сл.)

- Низак проценат домаћинстава без дуванског дима и висок проценат изложеност дуванском диму указује да је потребно спроводити мере за подизање свести пушача и оснаживање непушача како би могли да живе у окружењу без дуванског дима.
- Највећи проценат грађана, више непушача у поређењу са пушачима, свестан је штетности пушења и изложености дуванском диму. Ипак, неопходно је интензивирање мера као што су кампање усмерене на становништво како би сваки грађанин био у потпуности свестан штетности пушења (како активног тако и пасивног).
- Као и у другим земљама света у којима су рађена истраживања јавног мњења о подршци законској регулативи која штити од дуванског дима, и у Србији већина грађана Србије (85%) подржава примену важећег Закона о изложености дуванском диму док се сваки десети грађанин противи. Нажалост, ставови грађана потврђују да је имплементација Закона неадекватна тј. да се Закон не поштује у довољној мери.
- Око половине грађана су за то да остане на снази Закон који подразумева поделу простора на пушачки и непушачки део, а више од петине су за то да се допусти пушење у посебно одвојеној и обележеној просторији. Већина грађана Србије (од две трећине до половине) сагласан је да се забрани пушење на неким отвореним просторима (дечја игралишта, спортски објекти и терени, паркови, стајалишта за јавни превоз).
- Електронску цигарету је бар једном током живота пробало 11% пунолетних становника Србије. Више од трећине (67%) становника мисли да су електронске цигарете штетне по здравље људи, а скоро две трећине пунолетних грађана сматра да би употребу електронских цигарета које садрже никотин требало регулисати на исти начин као и употребу других дуванских производа. Након забране рекламирања електронских цигарета у Србији која је ступила на снагу у 2016. години, треба законски регулисати и друге аспекте употребе електронске цигарете.

Списак табела и графикана

Табела 1. Основне социодемографске карактеристике испитаника

Графикон 1. Пушачке навике, укупно и према полу (%), Србија 2015.

Графикон 2. Пушачке навике, према старосним групама (%), Србија 2015.

Графикон 3. Категорије грађана у односу на пушачке навике, према статусу запослења, Србија 2015.

Графикон 4. Просечан број попушених цигарета по дану међу свакодневним и повременим пушачима, укупно према полу, Србија 2015.

Графикон 5. Одговори пушача на питање „Да ли имате жељу да престанете да пушите?“, укупно и према полу, Србија 2015.

Графикон 6. Разлози због којих пушачи не желе да престану да пуше, Србија 2015.

Графикон 7. Одговори пушача на питање „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима предвиђено Законом на неки начин утицало на ваше пушачке навике?“, Србија 2015.

Графикон 8. Одговори пушача на питање „Шта је за Вас значајно приликом избора цигарета?“, Србија 2015.

Графикон 9. Одговори пушача на питање „Шта је за Вас пресудно приликом избора цигарета?“, Србија 2015.

Графикон 10. Одговори на питање „Да ли је у вашем домаћинству дозвољено пушење?“, укупно и у односу на образовање, Србија 2015.

Графикон 11. Процент становништва који је изложен дуванском диму, према месту на којем је изложен, Србија 2015.

Графикон 12. Степен у којем изложеност дуванском диму смета становницима који су били изложени дуванском диму на наведеним местима, Србија 2015.

Графикон 13. Процент становника који се углавном или у потпуности слажу са наведеним тврдњама према пушачком статусу, Србија 2015.

Графикон 14. Одговори становника на питање „Да ли ви подржавате примену важећег Закона о изложености становништва дуванском диму?“, Србија 2015.

Графикон 15. Одговори становника на питање у којој мери се, према њиховом мишљењу, поштује Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму, Србија 2015.

Графикон 16. Одговори становника на питање да ли би на следећим местима требало забранити пушење у потпуности, дозволити пушење само у појединим деловима или дозволити пушење у целом објекту – простору, Србија 2015.

Графикон 17. Одговори становника Србије на питање да ли би на наведеним местима забранили пушење, Србија 2015.

Графикон 18. Коришћење електронских цигарета, Србија 2015.

Графикон 19. Одговори становника Србије који су пробали електронску цигарету на питање „Који је пресудан разлог због којег сте пробали електронску цигарету?“, Србија 2015.

Графикон 20. Одговори оних који су пробали електронску цигарету на питање на који начин је употреба електронских цигарета утицала на пушачки статус, Србија 2015.

Референце

Bauer, Joshep E, Andrew H, Li Q (2005). A longitudinal assessment of the impact of smoke-free worksite policies on tobacco use. *American Journal of Public Health* 95 (6): 1024–1029.

European Comission (2012). The ASPECT Consortium Tobacco or Health in the EU: past, present and future. European Comission.

European Union(2015). Special Eurobarometer 429 Attitudes of Europeans towards Tobacco and Electronic Cigarettes. European Comission. doi:10.2875/670456.

Farkas A J, Gilpin E A, White M M (2000). Association Between Household and Workplace Smoking Restrictions and Adolescent Smoking. *Journal of the American Medical association* 284 (6): 717–722.

Gilpin, E A, Pierce, J P (2004). Changes in population attitudes about where smoking should not be allowed: California versus the rest of the USA. *Tobacco Control* 13: 38–44.

Институт за јавно здравље Србије (2014). Резлтати Истраживања здравља становништва Србије 2013. Доступно на: <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/IstrazivanjeZdravljaStanovnistvaRS2013.pdf>

Kagan, R. A. & Skolnick, J. H., u.d. Banning smoking: Compliance without enforcement. I: R. L. Rabin & D. Sugarman, red. *Smoking Policy: Laws, politics, and culture*. s.l.: New York: Oxford University Press, pp. 69–94.

Килибарда, Б, Мравчик В, Сијерославски Ј, Гудељ Ракић Ј, Мартенс СМ (2014). Национално истраживање о стилловима живота становништва Србије 2014. године. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”.

Крстев С (2014). Глобално истраживање употребе дувана међу младима 13–15 година у Србији 2013. године. Министарство здравља Републике Србије. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”.

Килибарда Б, Николић Н (2015). Резултати Истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”. Доступно на: <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/Rezultati%20istrazivanja%20duvanski%20dim%202015.pdf>

Malone, R. E., Grundy, Q. & Bero, L. A. (2012). Tobacco industry denormalization as a tobacco control intervention: a review. *Tobacco Control*, Volum 21, pp. 162–170.

Ng M, Freeman MK, Fleming TD, Robinson M, Dwyer-Lindgren L, Thomson B, Wollum A, Sanman E, Wulf S, Lopez AD, Murray CJ, Gakidou E (2014). Smoking prevalence and cigarette consumption in 187 countries, 1980-2012. *JAMA* Jan 8;311(2):183-92. doi: 10.1001/jama.2013.284692.

Öberg, Mattias et al (2010) Worldwide burden of disease from exposure to second-hand smoke: a retrospective analysis of data from 192 countries. *The Lancet*, Volume 377, Issue 9760, 139–146

Службени гласник РС (2010). Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму

Thyrian, J R, Panagiotakos B Demosthenes, Evangelos Polychronopoulos, Marc C Willemsen, Witold Zatoński, John Ulrich (2010). The exposure to environmental tobacco smoke and attitudes towards tobacco control measures--a comparison of 5 European countries. *Central European Journal of Public Health* 18 (2): 87–92.

U.S. Department of Health and Human Services. *The Health Consequences of Smoking – 50 Years of Progress: A Report of the Surgeon General*. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2014.

WHO (2003). WHO Framework Convention on Tobacco Control. World Health Organization 2003, updated reprint 2004, 2005. Доступно на: <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42811/1/9241591013.pdf?ua=1>

WHO (2015). WHO report on the global tobacco epidemic, 2015. Доступно на: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/178577/1/WHO_NMH_PND_15.5_eng.pdf?ua=1&ua=1

WHO(2016).Tobacco Fact sheet Updated June 2016. Доступно на: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs339/en/>

World Health Organization (2007). Protection from exposure to second-hand tobacco smoke. Policy recommendations. Доступно на: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43677/1/9789241563413_eng.pdf

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

613.84-84(497.11)

351.761.2(497.11)

КИЛИБАРДА, Биљана, 1972-

Резултати истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму : VII истраживање / [аутори Биљана Килибарда, Надежда Николић]. - Београд : Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут", 2016 (Београд : Гласник). - 27 стр. : граф. прикази, табеле ; 30 cm

Тираж 300. - Библиографија: стр. 26-27.

ISBN 978-86-7358-073-9

1. Николић, Надежда, 1959- [аутор]

а) Пушење - Спречавање - Србија - Истраживање б)

Србија - Здравствена политика

COBISS.SR-ID 228270092

ISBN 978-86-7358-073-9